

פרשת בלק – חמורו של משיח

בפרשה מסופר על אתונו של בלעם: "וַיִּפְתַּח ה' אֶת פִּי הָאֶתוֹן, וַתֹּאמֶר לְבָלַעַם: מָה עֲשִׂיתִי לָךְ כִּי הִפִּיתִנִי זֶה שְׁלֹשׁ רָגְלִים" (כב כח).

לדעת "הכלי יקר" מטרת נס פתיחת פי האתון הייתה להוכיח לבלעם שאין לו סיבה להתגאות על כך שזכה לכוח הנבואה, שהרי האתון זכתה לראות את מלאך ה' וניתן לה כוח הדיבור רק "לכבודן של ישראל" וכדי להועיל לעם ישראל, כך בלעם זכה לנבואה רק כדי להביא תועלת לעם ישראל, בעוד שהוא עצמו אינו ראוי לדרגה זו יותר מהאתון.

לדעת הרמב"ן, מטרת נס פתיחת פי האתון הייתה להזהיר את בלעם שלא יסמוך על פיו שיוכל לקלל את עם ישראל; כמו שאתון יכולה לדבר, כך הוא יוכל פתאום להשתתק או לדבר דברים נגד רצונו (כב כג). והוסיף הרמב"ן וכתב: "כי העניין כולו באתון נס גדול, כבריאה חדשה בנבראים בין השמשות". הרמב"ן מפנה אותנו לנאמר בפרקי אבות (פרק ה משנה ו): "עשרה דברים נבראו בערב שבת בין השמשות" ואחד מהם הוא "פי האתון". לפי פשט המשנה נבראה האתון של בלעם בששת ימי בראשית ונשארה חיה כמה אלפי שנים עד בלעם.

התוספות יום טוב בפירושו למשנה במסכת אבות כתב שלא יתכן שהאתון חיה כל כך הרבה שנים, לכן הוא הסביר, כהסברו של רבי עובדיה מברטנורא, שכוונת המשנה היא שבבריאת העולם, בין השמשות של ערב שבת, נגזר על האתון של בלעם שתדבר, אבל לא שהיא נבראה מאז.

רבי יעקב עמדין בספרו "לחם שמים" תמה על דברי התוספות יום טוב ושאל מדוע לא יתכן שהאתון של בלעם חיה כמה אלפי שנים? הרי חז"ל אמרו בבראשית רבה (יב יח) שהפרות שהביאו הנשיאים לחנוכת המשכן במדבר נשארו בחיים עוד כחמש מאות שנה עד שהקריבו אותם בבית המקדש שבנה שלמה בירושלים! ואם כן אפשר לומר שהאתון של בלעם שנבראה בבריאת העולם נשארה בחיים עד זמנו של בלעם.

בפרקי דרבי אליעזר (פרק ל) מסופר שהחמור שהלך עם אברהם לעקדת יצחק היה הבן של האתון שנבראה בין השמשות, והוא החמור שרכב עליו משה בבואו למצרים, שנאמר: "וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת אֲשֶׁתוֹ וְאֶת בְּנָיו וַיִּרְכָּבֵם עַל הַחֲמֹר, וְהוּא הַחֲמֹר שֶׁהִמְשִׁיחַ יִרְכָּב עָלָיו, שְׁנֵאמַר: "עֲנִי וְרָכַב עַל חֲמֹר וְעַל עֵיר בֶּן אֲתָנֹת" (זכריה ט ט).